

Våga avskaffa värns-katten

Återinförd fastighets-skatt och satsningar i skolan är bättre sätt att utjämna inkomster än progressiva inkomst-skatter.

En evig fråga i debatten om skatterna är hur progressiva dessa bör vara. Ser man till beskattningen av arbetsinkomster är den högsta marginalskatten ungefär 57 procent (kommunalskatt på i genomsnitt cirka 32 procent och statsskatt på 25 procent). Denna marginalskatt utgår på månadsinkomster över cirka 50 000 kronor.

Svenskt Näringsliv har nyligen argumenterat för att de högsta marginalskatterna bör sänkas. Regeringen har inte velat göra det. Socialdemokraterna däremot vill höja marginalskatten i ett intervall mellan 60 000 och 114 000 kronor i månadsinkomst genom att trappa av jobbskatteavdraget.

Skattereformen 1991 innebar en statlig skatt på 20 procent på de högsta inkomsterna. Med en kommunalskatt på 30 procent blev därmed den högsta marginalskatten 50 procent. Den ökade sedan till 55 procent när värns-katten – en extra statsskatt på 5 procent på höga inkomster – infördes 1995 som ett led i budgetkonsolideringen.

Ett sätt att analysera den lämpliga nivån för de högsta marginalskatterna är att utgå från skattereformen och ställa frågan hur förutsättningarna sedan dess har förändrats.

Bedömningen 1991 var att höga marginalskatter ger stora samhällsekonomiska effektivitetsförluster genom att driva en kil mellan privatekonomisk och samhällsekonomisk avkastning av arbete. Det minskar drivkrafterna för arbete. Enligt ekonomisk teori växer förlusterna mer än proportionellt med marginalskatten.

Tidigare beräkningar av effektivitetsförlusterna till följd av höga marginalskatter grundade sig främst på bedömningar av effekterna på antalet arbetade timmar. Men skatterna påverkar också andra dimensioner av

individens arbete. Senare forskning har därför fokuserat på hur den beskattningsbara inkomsten påverkas. Den beror också på hur hårt arbetstagarna anstränger sig samt vilken utbildning och kompetens de skaffar sig. Tar man hänsyn till det, så ser höga marginalskatter avsevärt högre samhällsekonomiska kostnader än man tidigare trodde.

Vid skattereformen 1991 spelade överväganden om internationell konkurrens om högt utbildad arbetskraft knappast någon roll. Men sedan dess har globaliseringen förändrat handelsmönstren. Ett land som Sverige måste koncentrera sig på mer kunskapsintensiv produktion. Då är det viktigt att kunna konkurrera internationellt om den mest kvalificerade arbetskraften, som också har blivit rörligare. Hård beskattning av höginkomsttagare är då en uppenbar nackdel. Under de två senaste decennierna har Sverige inte följt med i den internationella trenden mot lägre marginalskatter för höginkomsttagare.

Värns-katten ökade kortsiktigt skatteintäkterna när den infördes, även om den bara gav små belopp. Den var också viktig för att andra åtgärningar under 1990-talets budgetkonsolidering skulle accepteras. Men flera beräkningar tyder på att en slopad värns-katt på sikt skulle finansiera sig själv till följd av positiva effekter på arbetsutbudet. I varje fall kan man vara säker på att den statsfinansiella kostnaden för ett borttagande skulle vara låg.

Det argument som finns för värns-katten är fördelningspolitiskt. Sverige har visserligen en mycket jämn inkomstfördelning. Men inkomtskillnaderna har ökat sedan 1980-talets början. Ojämnare fördelning är ett motiv för mer progressiva skatter eftersom värdet av omfördelning då ökar. Det är nämligen rimligt att tro att nyttovinsten av högre inkomst för en individ är större ju

De vidgade inkomtskillnaderna i Sverige beror till stor del på höginkomsttagarnas ökade kapitalinkomster.

lägre inkomsten är i utgångsläget (och att nettoförlusten av lägre inkomst är mindre ju högre inkomsten är).

Sammanfattningsvis har både de traditionella effektivitetsargumenten och de internationella konkurrens-skälen för att hålla nere de högsta marginalskatterna stärkts sedan 1990-talets skattereform. Slopad värns-katt har inga eller endast små statsfinansiella kostnader. Samtidigt har fördelningsargumenten för hög beskattning av toppinkomsterna blivit starkare eftersom inkomtskillnaderna ökat. Det är en värderingsfråga hur de olika argumenten ska vägas mot varandra.

Men det är också en fråga om fördelningsmål kan uppnås på bättre sätt. Förmodligen är det så. En återinförd fastighets-skatt är ett bättre sätt att utjämna inkomster än progressiva inkomstskatter. Generösa satsningar tidigt i skolan på dem som behöver stöd är en mycket effektiv metod för inkomstutjämning. Förbättrade villkor i arbetslöshetsförsäkringen skulle också ha hög fördelningspolitisk träffsäkerhet.

De vidgade inkomtskillnaderna i Sverige beror till stor del på höginkomsttagarnas ökade kapitalinkomster. Höga marginalskatter på arbetsinkomster är inte ett bra instrument för att hantera detta. Mindre generösa möjligheter för ägare till fåmansbolag att omvandla arbetsinkomster till lågt beskattade kapitalinkomster kan däremot vara det.

Starka argument talar för att slopa värns-katten. Men om man gör det, finns goda skäl att använda andra medel för att motverka ökade inkomtskillnader. Regeringen borde våga ta sig an dessa frågor i stället för att passa. Det kunde vara ett sätt för alliansregeringen att förnya sig. Inom socialdemokratin är förstås behovet av nytänkande på dessa områden ännu större.

Lars Calmfors är professor i internationell ekonomi vid Stockholms universitet och fristående kolumnist i Dagens Nyheter.